

„CINEMATOGRAPHE”

Filmkiállítás Berlinben

Berlin, 1958. március.

Kartonpapirosra nyomtatott néhány szavas szöveg tudatja mindenkivel, akít illet — mindössze száz embert illetett —, hogy Louis Lumière fotokémikus 1895. március 22-én egy mozgófényképet szándékozik bemutatni. A közönség vegyes érzelmekkel szorongatta markában egy új művészet születésnapjához hívóját...

Az első mozijegyet sok más érdekességgel együtt a Berlinben napokban megnyílt filmkiállítás őrzi. Az Unter den Linden és a Marx—Engels tér sarkán emelkedő Történelmi Múzeum helyiségében nyitották meg a 60 éves filmkiállítást, ugyanazt, amely tavaly Párizsban olyan nagy sikert aratott, s amelyet most kibővítve és felfrissítve a párizsi Filmtudományi Intézet vezetője, s a német szakemberek együttes munkája hozott létre.

Ahogy belép az ember a kiállításra, kétfelé ágazik az út. Az egyik, alig három generáció, hatvan esztendő filmkultúrájához vezet, a másik pedig az évszázados készülődéshez. Már Aristoteles megéri a kérdést »Problemata«-jában, Leon Battista

Albert, s Leonardo da Vinci is foglalkozik vele, s aztán a múlt század feltalálói, akik valamennyien egy lépéssel közelebb vitték a technikát a végső megvalósuláshoz, hogy végül a francia Lumière, az amerikai Edison, s a német Skladanowsky megvesse a film alapját. A bejáratnál két felvevőgép néz farkasszemet egymással: Max Skladanowsky 1895-ben Drezdában fabrikált öreg apparátusa, és a Defa legmodernebb filmfelvevőgépe. A két masina születése között eltelt időt, a század művészetét, a szeszélyesen kanyargó kiállítási termek mutatják be.

Érdekes elv szerint állították össze a kiállítást. Nem a megszokott historikus sorrendben vagy a nemzetek filmgyártásának egyszerű felsorolásával, hanem nemzetek szerint csoportosítva, stílusirányzatok szerint: az alig változtatott kameraállású fényképezett színházról, az impresszionizmuson és expresszionizmuson át a szocialista realizmusig.

Asta Nielsen, a némafilmek első világsztárja néz le egy plakátról csodás nagy szemével. Buster Keaton savanyú faarca, mint Sherlock Holmes, a mesterdetektív emlékeztet az amerikai burleskre. S amott a fiatal Chaplin Mac Senettel, a híres burleskre rendezővel, aki felfedezte a film számára. Egy makett a Pathe-gyár első műtermét idézi, az üvegtetejű, üvegfalú, műteremben a napsütés szeszélyei szerint forgattak. A következő benyúlásban az olasz filmgyártás ifjúságát láthatja az ember, 1910, 1915. A történelmi filmek, ókori témák, óriásméretű díszletek, többzresz stasztériák kora. Történelmi revüik voltak ezek, a nézők elkápráztatására. A monumentális filmek divatjának hódol ezekben az esztendőben Amerika is. Griffith Intolerance-ja a történelem különböző korszakait eleveníti fel, s nemcsak pa-

Két fiatal DEFA-színész, Amegret Golding és Dieter Perlwitz áll a kiállítás egyik érdekessége, az első Lumière-féle mozi előtt

zar kiállításával, de sokatmondó művészetével bevonul a filmtörténetbe. Griffith nevét ez a film — első filmje — tette halhatatlanná.

A szomszédos terem a szovjet filmgyártás hajnalát idézi, a klasszikus filmek korát, Potjomkin, Csapajev, Dzsingisz kán, az Anya és Maxim-trilógia idejét. S ugyancsak itt látható Leninnek 1919-ben kelt dekrétuma a filmművészetről. A szovjet filmgyártás legújabb alkotásai egészítik ki a terem anyagát.

Aztán az útkeresések kora. A svéd filmgyártás erős képszerűsége, Mauritz Stiller remek filmjeinek képsorai. Majdnem életnagyságú fénykép egy valószínűtlenül karcsú lányról — Greta Garbo első nagyobb filmszerepében a Gösta Berlingben. Az eddig csak jelentéktelen reklámfilmekben játszó volt áruházi kiszolgáló lány ezzel a filmjével indult el a világhír felé, s ettől kezdve a német, és később az amerikai filmekre emlékeztető fényképeken mindenütt feltűnik kecses alakja. Külön sarkot foglal el a német expresszionizmus különös és híres alkotása Robert Wiene műve a »Dr. Caligari«. Egy idegorvos szeszélyes és zavaros életét viszi vászonra szokatlanul merész rendezői felfogásban. Az impresszionista Paul Wegener ugyan csak világsikert ért meg, a Golemet is bőségesen ismertetik a fényképek. Aztán a német színészek sora következik: Emil Jannings, Konrad Veidt, a Porten család, amelynek legnevesebb tagja a szőke Henry Porten, de apja s nővére is a német filmgyártás jelei közé tartoztak. A ma is játszó filmszínész első filmjét apja rendezte, s a szcenáriumot a nővére írta.

A francia filmgyártás a harmincas évek táján rálép a realizmus útjára. René Clair első hangosfilmje »A párizsi háztetők alatt« szenzációként hatott, s ettől kezdve a francia filmgyártás legszebb darabjaiban életre kel a kor szelleme. Plakátok, filmképek a híres francia filmekre emlékeztetnek vissza. Renoir műve »A nagy ábránd« a háborúból való nagy kiábrándulás története.

Kanvarog tovább a kiállítás, a filmművészet fejlődésének vonalán.

A háborúban született, a mai napig élő olasz neorealizmust, japán

érdekes, ősi hagyományokból, s európai realizmusból ötvözött filmművészetét, s a népi demokratikus országok egyre fejlődő filmgyártását is képviselik a kiállított képek, forgatókönyvek, kosztümök, díszletvázlatok. Magyarország a Hannibál tanár úrig bezárólag csaknem valamennyi játékfilmjével szerepel. A mai amerikai filmgyártás is a kiállítás anyaga közé tartozik. Egy vitrinben például Martin Carol a »Lola Montez« című filmből való csupa csipke estélyiruhája látható, mérészen sejtetve a híres sztár pompás alakját.

A szomszédos vetítőteremben délutánonként filmelőadás folyik. Minden nap más archivfilm kerül vetítésre, amit belépőjegy nélkül nézhet meg minden látogató. Ma éppen Carné remeke, a »Szerelmek városa« perog. Nem nézem meg, mert már ötször láttam. Inkább elbámultam még egy ideig a báb-, árny- és mesefilm világában, s búcsúzóul még egyszer betérek a díszletekkel jelzett Lumiére-féle moziba, a Boulevard des Capucines 14 szám alá, ahol a bejárat felett ez az ismeretlen szó »Cinematograph« ígerte alig több mint hatvan esztendeje egy új művészet születését.

HALASI MÁRIA